

Damene tar ballen

I 1930-årene var det små tilløp til organisert kvinnefotball i Norge, men det ble stoppet. Fotballen skulle være mandig og ville miste sin glorie om kvinnene kom inn på banen.

I 1978 ble Kari Nielsen den første målscoreren for Norges kvinnelandslag i fotball. Faksimile fra boka "Gøy å være fotballjente!" (1984).

I dag er fotball en av de største kvinneidrettene i Norge. Men veien fram til at det norske kvinnelandslaget har markert seg i internasjonale mesterskap, har vært lang.

«Kvintessen ved spillet er jo netop utfoldelsen av mandig kraft og mot parret behændighet», ble det skrevet i 1911. Fotballen er blitt forstått som veldig mandig. Men det var ikke gitt at det skulle gå slik.

Mannen som oversatte fotballreglene til norsk, Laurentius Urdahl, anbefalte ballspill for kvinner. I 1887 oppfordret han interesserte menn til å opprette cricket-, tennis- og fotballklubber for damene. Mens tennis og cricket ble kvinneidretter, skulle det ta nesten nitti år før damene erobret fotballen. Det handler om hvilket kjønn idretten får.

Fotball har lenge blitt oppfattet som en veldig maskulin idrett. Men tilbake i 1887 anbefalte faktisk idrettsorganisatoren Laurentius Urdahl at det ble opprettet fotballklubber for damer. Her ses karene i Fram fotballag i Brumunddal i 1907. Foto: Anno Domkirkeodden

Redning for menn i «krise»

Idrettshistoriker og professor ved Norges idrettshøgskole Matti Goksøyr har skrevet Norsk fotballforbunds historie. Han kan fortelle at da fotballen virkelig festet grepet, på begynnelsen av 1900-tallet, var dette i en tid hvor maskuliniteten var under debatt.

– Mandigheten måtte gjenfinnes og erobres på nytt. Borgerskapets stillesittende liv var ikke i tråd med datidens mannlige idealer om den sterke og muskuløse mannen, sier professoren og forteller at blant annet Fritjof Nansen oppfordret menn til å drive med mandige idretter. Fotballen ble iscenesatt og forstått som mandig. Dermed ble det uaktuelt at kvinner skulle delta på banen. Fra rundt 1910 ble fotballen en tilskueridrett og en offentlig fremvisning av det mannlige, men med ett paradoks.

– Kvinnenes inntog på tribunen førte til økt forfengelighet blant mannlige spillerne, sier Goksøyr, og mener at David Beckhams såkalte metroseksualitet på banen ikke er et nytt fenomen.

– Jeg har sett et bilde av en mannlig fotballspiller fra 40-tallet med hårbøyle, sier han, og i boka Fotball! om Norsk fotballsforbunds historie, referer Goksøyr og medforfatter Finn Olstad til en Lyn-spiller som i 1921 mintes utviklingen: «..da en av gutta kom hjem fra England med ordentlige fotballstøvler, tiltrakk han seg damenes oppmerksomhet i den grad at vi alle la beksømstøvlene på hylla for godt». Men det var ikke alle som var fornøyd med utviklingen:

– Det kom også sterke reaksjoner på 1920-tallet om at mennene var mer opptatt av å imponere damene, enn av å spille ball, sier Goksøyr.

Nettie Honeyball (stående som nummer to fra venstre) etablerte The British Ladies' Football Club i 1894. De fleste spillerne som meldte seg, var feminister og suffragetter. Bildet viser laget fra nord-London under en fotballkamp 23. mars 1895, som samlet over 12 000 tilskuere. Kampene førte til stor interesse for kvinnefotball. Likevel ble klubben lagt ned etter et par år. Kvinnefotballen blusset opp igjen på begynnelsen av 1900-tallet. Foto: Wikimedia Commons

Sonja Henie spiller ball

I 1928 ble det spilt "frøkenball" på Frogner. Det var en veldedighetskamp, hvor kronprins Olav var prisutdeler og fire lag deltok. De røde med Sonja Henie i spissen, gikk av med seieren etter å ha spilt 0-0 i finalen. Seieren ble sikret ved at de ble tilkjennegitt flest stil- og aktivitetspoeng av dommeren.

«Det første kvindelige fotballstevne i Oslo», Aftenposten 16. juni 1928. Bildet viser kapteinene for de fire lagene; Helija Heidenreich, Signe Aars-Johansen, Berit Sverre og Sonja Henie. Foto: Aftenposten

– Det ble arrangert fotballkamper mellom gamle menn og unge damer som underholdning, men det førte ikke til at kvinnefotballen fikk mer legitimitet. Kampene ble ikke tatt alvorlig, men var underholdning og damene ble kalt "fotballspillere" i anførselstegn, forteller Goksøyr.

Det var små tilløp til organisert kvinnefotball på 1930-tallet, men det ble stoppet. Kvinnefotballen i Moss ble stanset etter én sesong, etter at Reidar Bergh, som stiftet Fredriksstad fotboldklub, uttalte at klubben ikke ville vite av kvinner som fotballsparkere. Fotballen skulle være mandig og ville miste sin glorie om kvinnene kom inn på banen.

Så kom kvinnefotballens mørketid.

– På 1940-, 50- og 60- tallet hører vi ikke om en eneste kvinnefotballkamp, forteller Goksøyr, og mener det henger nøye sammen med husmoridealet i denne perioden. Kvinner skulle føde barn

og stå bak komfyren. Først på 1970-tallet kom endringen.

Kvinner spilte fotball selv om Norges Fotballforbund ikke anerkjente kvinnefotball før på 1970-tallet. Her fra Røde Kors-veka Odda i september 1959. Laget, bestående av sykepleierelever ved Fylkessjukehuset i Odda, spilte kamp mot lærerne på folkeskolen. Foto: Haugesunds Avis

Den "første" kvinnefotballkampen

I 1970 skrev Dagbladet feilaktig at kampen mellom Amazonene og BUL i Grimstad var den første kvinnefotballkampen. Men denne kampen ble uansett starten på at fotball gikk fra å være noe bare en håndfull kvinner drev med, til å bli masseidrett også for kvinner. Dette skjedde imidlertid ikke uten kamp.

– Fotballforbundets holdning var i beste fall avventende på denne tiden, forteller Goksøyr, men det fantes både menn og kvinner som kjempet for kvinners rett og mulighet til å spille fotball.

Professor Kari Fasting har forsket på ulike aspekter ved kvinneidrett, og har skrevet det norske bidraget i boka *Soccer, women, sexual liberation*, som handler om utviklingen av kvinnefotballen i 16 ulike land i alle verdensdeler. Hun mener Norway cup var en viktig bidragsyter til kvinnefotballen. Da de startet i 1972, var det åpent for både gutte- og jentelag. Men det virkelige gjennombruddet for kvinnefotballen kom 1975.

– Det handlet om et stemningsskifte. Dagbladets sportsredaktør Leif Isdal skrev at Norges fotballforbund skulle fremme kvinner deltakelse i sporten og ikke motarbeide den, forteller

Fasting. Debatten førte til at forbundet måtte endre holdning. I 1976 ble det satt ned en kvinnekomité som ble ledet av Nicolai Johansen, som tidligere hadde vært motstander av kvinner på banen, og var en sentral skikkelse i forbundet. I komiteen satt også [Ellen Wille](#), som ifølge Fasting spilte en avgjørende rolle. Ellen Wille ledet komiteen fra 1978 til 1986, og gjorde en formidabel innsats for å bygge opp organisering av jentelag, elitelag, NM, landslag og til slutt et juniorlandslag.

– Etter hvert sørget de for at kvinner var representert i alle ledd i organisasjonen, sier professoren og forteller om den utrolige utviklingen:

– I 1980 var det 305 kvinnelag og 362 jentelag, mens dette i 2005 hadde økt til 709 kvinnelag og 3.349 jentelag, understreker Fasting. Ellen Wille var også den første kvinnen som entret talerstolen på det internasjonale fotballforbundets (FIFA) kongress, og foreslo VM for kvinner. I 1991 ble dette en realitet.

Matti Goksøyr mener suksessen i Norge skyldes to faktorer:

– For det første var det et politisk klima for likestilling. Det passet bra for imageet til de skandinaviske landene. I Sverige var de til og med ti år tidligere ute enn oss, sier han. Den andre årsaken er at Norge ikke er en stor fotballnasjon: - I latinske land og på de britiske øyer, er fotball knyttet til den nasjonale identiteten i større grad. Derfor er også den maskuline dominansen større, sier Goksøyr, som mener at det viser at fotball ikke er macho i seg selv, men at dette er avhengig av kontekst.

Fasting påpeker at i USA blir ikke fotball forstått som en mannsidrett, men som en kjønnsnøytral idrett:

– I USA ble fotball introdusert samtidig for kvinner og menn. Det som virkelig har status som maskulint i USA, er amerikansk fotball. Hva som blir forstått som feminin og maskulin idrett er sosiale konstruksjoner, påpeker Fasting.

Fotballkamp i Frankrike i 1923. I Frankrike var kvinnefotball svært populært i 1920-årene. 2. juledag 1920 var det landskamp mellom Frankrike og England som samlet utrolige 53 000 tilskuere i Goodison Park i Liverpool. Kvinnefotball var nå blitt mer populært enn mannefortball, og året etter forbød det engelske fotballforbundet kvinnefotballkamper – under påskudd av at fotball var skadelig for kvinner. Kampforbudet i England varte i 50 år. I Frankrike forbød det nazistiske Vichy-regimet under andre verdenskrig kvinner å spille fotball. Foto: Wikimedia Commons

Utvidet kjønnsideal

I Dagbladet i 1972 uttalte en fotballeder at "fotballjenter er homo". Dette er verken første eller siste gangen slike kommentarer har falt om damer som spiller fotball.

– Når kvinner går inn på mannsdominerte felt og beveger seg over de konstruerte kjønnskillene, blir de av mange ikke lenger forstått som "ekte kvinner", sier Fasting. Hun mener at dette for fotballens del er i endring. Fotball er den største idretten blant jenter, og toppidrettsutøvere bryter bevisst med kjønnsstereotypene. I artikkelen "Kampen mot kjønnsstereotypene" legger Fasting sammen med professorene Gertrud Pfister fra Tyskland og Sheila Scraton fra England fram resultatene fra intervjuer med de beste kvinnelige fotballspillerne i fire land om maskulinitet og femininitet.

– De er klar over stereotypiene, men de bryr seg ikke så mye om dem, forteller Fasting. Som en av de tyske spillerne sier: «En kvinne som konkurrerer i idrett vil aldri se ut som en mannekeng. Muskulaturen på kroppen vil være synlig, og vi kan diskutere om det er feminint, men jeg syns det i hvert fall er vakkert».

Fasting mener damene både utvider og visker ut grensene for kjønn:

– Damene trekker fram fall, støt og harde taklinger som gøy med fotballen. Det har tradisjonelt blitt sett på som maskulint, men blir ikke det i dag. Og vi skal ikke glemme at fascinasjonen for fotball er kjønnsnøytral. Hvordan skal man ellers forklare at det er den største kvinneidretten, avslutter Fasting.

Artikkelen ble opprinnelig publisert i Kildens nyhetsmagasin 30. juli 2006, og redigert av Kilden i 2023.

Kilder

- Fasting, Kari (2004). "Small country – Big results: Women's Football in Norway", i Hong og Mangen (red.) Soccer, Women, sexual liberation. Kicking off a New Era. London: Routledge.
- [Fasting, Kari, Gertrud Pfister og Sheila Scranton \(2004\). "Kampen mot kjønnsstereotypiene – en komparativ studie av kvinnelige fotballspilleres oppfattelse av maskulinitet og femininitet", Dansk sociologi nr. 2.](#)
- Goksøyr, Matti og Finn Olstad (2002). "Kvinnefotball: Gjennom motstand til OL-gull", Fotball! Norges fotballforbund 100 år. Oslo: Norges fotballforbund.
- [Gorman, Sophie \(2019\). " Ellen Wille, the mother of women's football", France24.com, 26.6.2019.](#)
- [Skogvang, Bente Ovèdie \(2006\). Toppfotball – et felt i forandring. Doktorgradsavhandling, Norges Idrettshøyskole.](#)
- [Sæteren, Thomas Brekke \(2022\). "- Jeg visste at jeg ikke sto alene", NFF-nyheter 22.4.2022.](#)
- [Wrack, Suzanne \(2022\). "How the FA banned women's football in 1921 and tried to justify it", The Guardian 13.6.2022.](#)

KVINNEIDRETT

Det ble ikke vist noen globale meldinger eller andre viktige meldinger da dette dokumentet ble skrevet ut.